

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.224>

JEL classification: Q01, R58

UDC: 332.1:502.3

Сергій ПЕТРУХА

кандидат економічних наук,

доцент,

докторант,

Київський національний університет будівництва та архітектури, Україна

E-mail: psv03051984@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8859-0724

Scopus Author ID: 57006812300

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Стаття присвячена дослідженню впливу децентралізації на сталий розвиток сільських територій України через призму інституціонального регулювання. Розглядаються основні теоретичні підходи та практичні ініціативи, які впроваджуються на місцевому рівні, з метою визначення оптимальних шляхів досягнення економічного процвітання, соціальної справедливості та екологічної стійкості.

Мета. Мета статті полягає в аналізі впливу децентралізації на сталий розвиток сільських територій через інституціональне регулювання, з метою виявлення оптимальних шляхів досягнення економічного процвітання, соціальної справедливості та екологічної стійкості.

Метод (методологія). У дослідженні використовуються комплексні наукові методи, включаючи аналіз наявної літератури, синтез даних з різних джерел, порівняльний аналіз стратегій розвитку об'єднаних територіальних громад, а також методи емпіричного дослідження для вивчення конкретних прикладів успішної імплементації інституціональних інновацій.

Результати. Дослідження підтвердило, що децентралізація сприяє розвитку сталого розвитку сільських територій в Україні, надаючи громадам більше можливостей для самостійного рішення проблем. Аналіз стратегій об'єднаних територіальних громад виявив, що успішне впровадження сталого розвитку вимагає активної участі громадськості, стратегічного планування та адаптації перевірених практик. Використання електронної демократії та бюджету участі показало ефективність у залученні громадян до управління та забезпеченні прозорості дій місцевої влади. Співпраця з міжнародними організаціями та інноваційні проекти підвищують ефективність стратегій сталого розвитку, що веде до поліпшення якості життя, економічного зростання та екологічної стійкості. Рекомендації включають посилення взаємодії між секторами, розширення практик відкритого урядування, залучення приватного сектору та збільшення інвестицій у місцеву екологічно стійку інфраструктуру.

Ключові слова: децентралізація; сталий розвиток; інституціональне регулювання; сільські території; економічне процвітання; соціальна справедливість; екологічна стійкість; місцеве самоврядування.

© Сергій Петруха, 2023

Отримано: 22.11.2023 р.

Рекомендовано до друку: 04.12.2023 р.

Опубліковано: 06.12.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Петруха С. Децентралізація і сталий розвиток сільських територій: інституціональне регулювання. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 4. С. 224-234. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.224>

Вступ

Децентралізація та сталий розвиток сільських територій стали ключовими поняттями у сучасному дискурсі про розвиток. Ці концепції відіграють важливу роль у формуванні політик, спрямованих на забезпечення економічного процвітання, соціальної справедливості та екологічної стійкості в регіонах. Децентралізація, як процес передачі повноважень від центральної до місцевої влади, набула особливого значення у контексті сільського розвитку, оскільки вона сприяє збільшенню самостійності та відповідальності місцевих громад у вирішенні власних проблем.

Інституціональне регулювання в рамках децентралізації вимагає відповідного формування та адаптації законодавчих та нормативних баз, які б забезпечували ефективну взаємодію між різними рівнями управління, від місцевого до національного. Таке регулювання має на меті створення умов для розвитку сільських територій, підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення доступу до ресурсів, необхідних для сталого розвитку.

Сталий розвиток сільських територій, у свою чергу, охоплює широкий спектр аспектів, включаючи економічні, соціальні та екологічні, що вимагає комплексного підходу до планування та реалізації проєктів, які б враховували специфіку сільських територій, потреби місцевих громад та збереження природних ресурсів. В контексті децентралізації, сталий розвиток передбачає не тільки економічне зростання, але й покращення якості життя населення, забезпечення соціальної рівності та збереження екологічного балансу.

Таким чином, децентралізація та сталий розвиток сільських територій вимагають відповідального інституціонального регулювання, яке б забезпечило ефективне управління ресурсами, активізацію місцевої економіки та залучення громад до процесу прийняття рішень, що створює основу для досягнення довгострокової стійкості та благополуччя в сільських регіонах, сприяючи одночасно збереженню природного середовища та культурної спадщини.

Дослідження інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій в умовах децентралізації в Україні відображає активне обговорення в академічних колах, де значну увагу приділено аналізу змін управлінських процесів, формування стратегій розвитку та взаємодії між різними рівнями влади та місцевими спільнотами. В рамках цієї дискусії, значний внесок зробили такі вчені, як: Васильєва О. І. та Васильєва Н. В. [1], які обговорюють концепцію сталого розвитку громад; Віремейчик А. та Рубан О. [2] зосереджуються на управлінні розвитком територій; Павліха Н. В. та Войчук М. В. [3] аналізують управління сталим розвитком міст; Патица Н. І. та Булавка О. Г. [4] вивчають стратегічні напрями сталого розвитку сільських громад тощо. Розглянуті роботи разом надають багатогранний аналіз управлінських, економічних та соціальних аспектів сталого розвитку в умовах реформи децентралізації в Україні, однак не достатньо уваги приділено власне інституціональному регулюванню сталого розвитку та розробці стратегій розвитку громад в умовах децентралізації.

Таким чином, огляд літератури підкреслює багатогранність підходів до вивчення інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій в Україні, з акцентом на необхідності інтеграції теоретичних знань та практичного досвіду для формування ефективних стратегій розвитку в умовах децентралізації.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає в аналізі впливу децентралізації на сталий розвиток сільських територій через інституціональне регулювання, з метою виявлення оптимальних шляхів досягнення економічного процвітання, соціальної справедливості та екологічної стійкості.

Для досягнення мети в статті поставлено такі завдання:

- охарактеризувати основні положення інституціональної теорії та їхнє значення для сталого розвитку сільських територій в контексті децентралізації;
- проаналізувати стратегії сталого розвитку, що впроваджуються на місцевому рівні, із

залученням досвіду об'єднаних територіальних громад Тернопільської області як прикладу;

- розробити рекомендації щодо оптимізації інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій на основі аналізу отриманих даних.

Виклад основного матеріалу дослідження

В період децентралізації в Україні, інституціональне регулювання виступає як критичний елемент сталого розвитку сільських територій, задаючи рамки для взаємодії між управлінськими рівнями та місцевими спільнотами. Інституціональна теорія, яка аналізує вплив звичаїв, традицій і норм на економічні та соціальні процеси, постає основоположною для розуміння цих динамік. Засновник цієї теорії, Торстейн Веблен [5], визначав інститути як успадковані способи життя, що відображають звичний порядок мислення та взаємодії, формовані через час. Його ідеї розвинули такі мислителі як Уільям Гамільтон [7], який підкреслював поведінкову складову інститутів, та Джефрі Ходжсон [6, с. 31], що розглядав їх як структурні елементи соціальних взаємодій з потенційно кодифікованими та нормативними правилами. Такі підходи наголошують на значущість інституціонального аспекту в моделюванні стійкого розвитку сільських територій, виокремлюючи потребу в детальному вивченні та оптимізації інституціональних механізмів у новітньому контексті децентралізації.

У нашому дослідженні інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій в контексті децентралізації, теорія Дугласа Норда [8] про інститути як "правила гри" в суспільстві надає значущу аналітичну основу. Розрізняючи неформальні (загальноприйняті норми поведінки, традиції) та формальні інститути (закони, регуляції), Норд вказує на їх фундаментальну роль у структуруванні взаємовідносин між людьми та організації взаємодії в політиці, економіці та соціальній сфері, що підкреслює важливість інституційних змін у процесі адаптації суспільства до нових умов та викликів, зокрема в контексті децентралізації.

Відтак, для сприяння сталому розвитку сільських територій важливо не лише формувати нові формальні інститути, такі як закони та правила, але й враховувати існуючі неформальні інститути, як-от традиції та звичаї, що можуть впливати на ефективність імплементації нових політик. Такий підхід вимагає глибокого розуміння місцевого контексту та адаптації інституціональних змін до нього з метою забезпечення високого рівня прийняття та виконання нововведень серед місцевого населення. Також, згідно з Нордом, активне та свідоме формування інститутів може слугувати інструментом для спрямування розвитку суспільства на шляху до більш стійких та гармонійних відносин між людьми, економікою та довкіллям, що особливо актуально в умовах децентралізації.

Аналізуючи дослідження українських та іноземних вчених відмітимо широке та багатогранне розуміння інституціонального регулювання, яке охоплює не тільки нормативно-правові аспекти, але й діяльність інституцій як організацій або установ публічної влади. Так розширене трактування підкреслює комплексний вплив інституцій на регулювання суспільних взаємовідносин, їх здатність формувати умови для ефективного функціонування та розвитку суспільства.

Так, аналіз вітчизняної наукової літератури виявляє лінгвістичні особливості та потенційні розбіжності у термінології, що може призводити до непорозумінь та викривлень у понятійному апараті. Однак, завдяки роботам таких авторів, як Сидорович О. [9] та Лопатинський Ю., ми отримуємо більш глибоке розуміння сутності інститутів та інституцій, їх функцій і ролі в суспільному житті. Зокрема, Лопатинський Ю. використовує термін "інститут" у широкому розумінні – як макроекономічну категорію, а "інституцію" для позначення узагальненої групи організацій, як втілення мезо- та мікроекономічних категорій відповідно [10, с. 231].

Інституціональний підхід, як вказує Гриценко В. В., дозволяє визначити інституції як основу діяльності індивідів та груп у суспільстві, що встановлює та впроваджує в дію правила для забезпечення функціонування інститутів. Така ієрархічна система взаємозв'язків підкреслює важливість як

формальних, так і неформальних обмежень у формуванні суспільного порядку.

Розширене розуміння інституцій, запропоноване представниками історичної школи та сучасними дослідниками, як Стігліц Дж. [11] та Ходжсон Дж. [6], вказує на їх вирішальну роль у впорядкуванні суспільного життя через організаційні форми діяльності, включно з ринковими інституціями та капіталістичними компаніями.

Таким чином, інституціональне регулювання охоплює широкий спектр діяльності, від нормативного забезпечення до функціонування конкретних інституцій, що сприяє створенню умов для розвитку та прогресу суспільства. Врахування цих аспектів є ключовим для ефективного управління суспільними процесами, зокрема в контексті децентралізації та сталого розвитку.

Враховуючи короткий теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сутності інституціонального регулювання суспільних відносин, зупинимося на аналізі української практики інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій. Враховуючи теоретичні напрацювання Дугласа Норда та інших вчених-інституціоналістів, зауважимо, що основою інституціонального регулювання сталого розвитку безумовно є нормативно-правове регулювання. Разом з тим, досліджуючи українське законодавство, відмітимо, що в Україні відсутні спеціальні законодавчі акти, які б регулювали аспекти сталого розвитку національної економіки. Однак, основа концепції інституціонального регулювання сталого розвитку закладена у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [12] та в Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [13].

Враховуючи, що Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" була затверджена указом Президента України, це перетворює її на базовий нормативно-правовий акт, що становить основу інституціонального регулювання сталого розвитку в країні. Таке затвердження підкреслює значення і пріоритетність сталого розвитку в державній політиці та зобов'язує всі рівні управління працювати в напрямку досягнення визначених цілей. Таким чином, Стратегія «Україна – 2020», будучи нормативно-правовим актом,

слугує ключовим елементом для формування та реалізації політики сталого розвитку, забезпечуючи юридичну основу для розвитку відповідних програм та ініціатив на національному та місцевому рівнях.

Виходячи з аналізу Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" [12] зауважимо, що сама стратегія спрямована на створення орієнтирів реформування країни в цілому, а не впровадження концепції сталого розвитку. Адже основна увага стратегії зосереджена на реформуванні сектору національної безпеки та оборони, антикорупційній та судовій реформі, реформі децентралізації та державного управління. Натомість концепція сталого розвитку вимагає комплексного підходу, що охоплює економічну стабільність, соціальну справедливість, екологічну безпеку та забезпечення якості життя населення. Основні заходи, визначені у стратегії, хоча й є важливими для зміцнення держави, все ж таки потребують доповнення ініціативами, спрямованими на розвиток екологічно чистих технологій, підвищення рівня життя громадян та забезпечення соціальної інклюзії, що дозволить Україні не лише вирішити актуальні проблеми, а й рухатися шляхом сталого розвитку, забезпечуючи гармонійний розвиток усіх сфер життя суспільства.

Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [13] пропонувалася народними депутатами України у вигляді спеціального законопроекту, однак такий законопроект було відхилено у 2017 році, і з того часу в країні фактично немає нормативно-правових чи стратегічних документів, які б створювали концепцію державного регулювання сталого розвитку. Разом з тим, аналіз Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, дає змогу зробити висновок про її вищий рівень інклюзивності та обґрунтованості порівняно із Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020».

Зокрема в Стратегії сталого розвитку України до 2030 року зроблено чіткий акцент на національних цілях сталого розвитку, які включають комплексні заходи щодо економічного зростання, соціальної інклюзії та екологічної стійкості. Основні акценти зосереджені на забезпеченні інклюзивного економічного зростання, створенні сталих робочих місць, підвищенні якості освіти та

охорони здоров'я, а також на зниженні впливу на довкілля. Цілі включають також заходи щодо боротьби зі зміною клімату, збереження біорізноманіття і підтримки екологічно чистих технологій.

В аналізованій стратегії окрему увагу приділено плануванню розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема, пропозиції щодо сільського господарства зосереджені на збільшенні продуктивності та доходів малих фермерських господарств, підтримці органічного виробництва, забезпеченні рівного доступу до ресурсів і ринків, а також на адаптації до зміни клімату. Особлива увага приділяється зменшенню втрат продовольства та стимулюванню використання екологічно безпечних технологій у сільському господарстві. Такі заходи сприяють не тільки економічній ефективності, але й екологічній стійкості та соціальній справедливості.

Стратегія враховує важливість місцевого розвитку та децентралізації, спрямовуючи зусилля на підтримку місцевих ініціатив, залучення громад до прийняття рішень та створення сприятливих умов для місцевого самоврядування. Особливу увагу приділено розвитку місцевої інфраструктури, підвищенню якості життя в регіонах і забезпеченню рівного доступу до освіти, охорони здоров'я та інших базових послуг. Децентралізація влади та ресурсів має на меті зміцнення місцевого самоврядування та залучення громадян до управління справами своїх громад.

Разом з тим, стратегія сталого розвитку повинна приділяти особливу увагу розвитку зеленої економіки, інвестиціям у відновлювану енергетику та енергоефективність, що може стати каталізатором для економічного зростання та створення робочих місць. Важливо забезпечити справедливий перехід для регіонів, що залежать від викопного палива, і підтримати інновації та підприємництво в сфері сталого розвитку. Розвиток переробного сільського господарства, органічного

виробництва, сільської економіки та сільських кластерів сталого розвитку має стати основним вектором місцевого розвитку в умовах децентралізації та воєнного стану.

Стратегія повинна зосередитися на створенні міцної інституційної основи для сталого розвитку, включаючи чіткі механізми моніторингу та оцінки, щоб забезпечити прозорість та відповідальність в процесі її впровадження. Важливим аспектом є також залучення приватного сектору та міжнародних партнерів до реалізації стратегії через інвестиції, інновації та передачу технологій.

Тим не менше, не зважаючи на всі переваги Стратегія сталого розвитку України до 2030 року так і не стала базовою основою інституціонального регулювання сталого розвитку національної економіки в цілому та сільських територій зокрема, що вимагає вивчення місцевих практик реалізації концепцій сталого розвитку.

Процеси децентралізації, які відбулися в Україні, суттєво розширили можливості територіальних громад у формуванні та реалізації власних стратегій сталого розвитку. Це, в свою чергу, призвело до адаптації інституціонального ландшафту діяльності громад. Зокрема, були створені спеціальні стратегічні управління, фокус-групи та коворкінг-центри. Також було залучено заклади вищої освіти для розробки як самих стратегій сталого розвитку, так і відповідних нормативно-правових актів. Окрім того, важливу роль у створенні інституціонального забезпечення регулювання сталого розвитку на сільських територіях відіграли міжнародні організації, які виступили основними консультантами для новостворених органів місцевого самоврядування у розробці стратегічних та нормативних документів.

Проведений аналіз веб-сайтів чотирьох об'єднаних територіальних громад Тернопільської області виявив значні відмінності в підходах до інституційного регулювання сталого розвитку (табл. 1).

Таблиця 1. Контент-аналіз веб-сайтів деяких територіальних громад Тернопільської області на предмет інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій

Об'єднана територіальна громада	Наявність	Програмні документи	Заходи регулювання
1	2	3	4
Інформація про стратегії сталого розвитку			
Байківецька сільська територіальна громада	+	Стратегія розвитку Байківецької об'єднаної громади на 2017-2025 роки	Рішення сесії; Розпорядження голови ОТГ про реалізацію стратегії; Звіти голови та старост ОТГ про реалізацію стратегії
Білецька сільська територіальна громада	+	Перебуває на стадії розробки. Проекти стратегії розвитку громади відсутні на веб-сайті	Інформація відсутня
Великобірківська сільська територіальна громада	Інформація відсутня	Стратегія або проекти стратегії розвитку громади відсутні на веб-сайті	Інформація відсутня
Великогаївська сільська територіальна громада	+	Стратегія сталого розвитку Великогаївської сільської об'єднаної територіальної громади на 2018-2025 роки	Рішення сесії; Розпорядження голови ОТГ про реалізацію стратегії; Звіти голови та старост ОТГ про реалізацію стратегії
Взаємодія з громадськістю			
Байківецька сільська територіальна громада	+	Консультації з громадськістю шляхом опитування та місцевих петицій через сервіс платформа електронної демократії. Проведення громадських слухань.	
Білецька сільська територіальна громада	+	Реалізація бюджету участі Проведення громадських слухань Реалізація проектів е-демократії: місцеві петиції та е-консультації	
Великобірківська сільська територіальна громада	+	Проведення громадських слухань Реалізація системи місцевих петицій	
Великогаївська сільська територіальна громада	+	Консультації з громадськістю шляхом опитування та місцевих петицій через сервіс платформа електронної демократії. Проведення громадських слухань.	
Партнерство з міжнародними організаціями			
Байківецька сільська територіальна громада	Агентство США з міжнародного розвитку USAID; Фонду Розвитку Місцевої Демократії (ФРМД)	Програма "Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)"; Партисипативна Модель Стратегічного Планування ФРМД	Консультування фахівців органів місцевого самоврядування щодо розробки стратегії сталого розвитку та нормативного забезпечення її реалізації
Білецька сільська територіальна громада	Інформація відсутня	Інформація відсутня	Інформація відсутня
Великобірківська сільська територіальна громада	Інформація відсутня	Інформація відсутня	Інформація відсутня

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Великогаївська сільська територіальна громада	Агентство США з міжнародного розвитку USAID; Фонду Розвитку Місцевої Демократії (ФРМД)	Програма "Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)"; Партисипативна Модель Стратегічного Планування ФРМД	Консультування фахівців органів місцевого самоврядування щодо розробки стратегії сталого розвитку та нормативного забезпечення її реалізації
	Консультації місцевого бізнесу з питань сталого розвитку		
Байківецька сільська територіальна громада	Центр підтримки підприємців	Консультації бізнесу щодо отримання грантів	
Білецька сільська територіальна громада	Консультативний пункт для бізнесу Білецької ТГ	Консультації бізнесу щодо отримання грантів	
Великобірківська сільська територіальна громада	Інформація відсутня	Інформація відсутня	Інформація відсутня
Великогаївська сільська територіальна громада	Інформація відсутня	Інформація відсутня	Інформація відсутня

Побудовано автором на основі даних [14; 15; 16; 17].

Великогаївська та Байківецька громади мають розроблені та доступні для громадськості стратегії розвитку, що свідчить про їх прогресивну орієнтацію та активне прагнення до сталого розвитку. Обидві громади демонструють високу ступінь прозорості та залученості громадян через механізми електронної демократії та бюджету участі, що є важливим для підвищення ефективності місцевого самоврядування та забезпечення участі громади в прийнятті рішень.

Крім того, взаємодія з міжнародними організаціями, як у випадку з Великогаївською та Байківецькою громадами, є істотним фактором у підвищенні ефективності громади та забезпеченні доступу до кращих світових практик і додаткових ресурсів, що підтверджується наявністю конкретних програм і проектів, ініційованих або підтриманих міжнародними партнерами, що в свою чергу допомагає у розробці та реалізації стратегій сталого розвитку.

Натомість Білецька громада, хоча й активно впроваджує елементи е-демократії, має стратегію, яка перебуває на стадії розробки, а інформація про залучення міжнародних партнерів відсутня, що може вказувати на певні виклики в процесі стратегічного планування та реалізації, а також на потенційну потребу у зовнішній допомозі та консультаціях.

Разом з тим, бюджет участі, що впроваджується в Білецькій громаді, є позитивним кроком до залучення місцевих жителів у процес прийняття рішень, що стосуються розвитку громади. Цей інструмент демократії на місцевому рівні дозволяє громадянам безпосередньо впливати на розподіл частини місцевого бюджету, висуваючи та підтримуючи проекти, які вони вважають важливими. Такий підхід не тільки підвищує прозорість і відповідальність місцевої влади, але й сприяє розвитку відчуття громадської відповідальності та солідарності серед мешканців, що є ключовим для сталого розвитку будь-якої території.

Великобуківська громада, в свою чергу, не надає інформацію про розроблені стратегії або проекти сталого розвитку на своєму веб-сайті, а також не вказує на співпрацю з міжнародними організаціями, що може свідчити про відсутність систематичного підходу до планування та реалізації сталого розвитку або про необхідність підвищення інституційної спроможності громади.

Загальний порівняльний аналіз вказує на те, що наявність визначеної та добре структурованої стратегії сталого розвитку, підкріпленої активним взаємодією з громадськістю та міжнародними партнерами, є ключовим фактором успішності територіальних громад у цій сфері. Громади, які демонструють прозорість і відкритість у своїх діях, забезпечують кращу підтримку і розвиток місцевих ініціатив, зокрема через інструменти електронної демократії та бюджету участі.

Співпраця з міжнародними організаціями не лише приносить додаткові ресурси та експертизу, а й сприяє інтеграції громад у ширший міжнародний контекст, дозволяючи адаптувати кращі практики та інноваційні підходи до місцевих умов. У такому контексті, громади, які прагнуть до сталого розвитку і здатні ефективно використовувати наявні ресурси та можливості, мають кращі перспективи для досягнення довгострокових цілей у своєму соціально-економічному розвитку.

Аналіз стратегій розвитку Байківцевої та Великогаївської громад виявляє зорієнтованість на конкретні місцеві потреби та проблеми, що відображається в індивідуальному підході до формулювання стратегічних цілей. Важливим аспектом є врахування думки місцевих жителів через SWOT-аналіз та опитування, що забезпечує ґрунтовну аналітичну базу для планування сталого розвитку.

Стратегія Великогаївської громади зосереджена на створенні сприятливого інституційного середовища для місцевого бізнесу та на поліпшенні умов життя через підтримку чистого довкілля і здорового способу життя, що вказує на усвідомлення необхідності гармонійного поєднання

економічного зростання та екологічної відповідальності.

У свою чергу, Байківцева громада звертає увагу на відродження сільських територій і стимулювання економічної активності, що свідчить про приділення великої уваги не тільки економічному, але й соціальному розвитку громади, що є ключовим для досягнення сталості.

Проте, обидві стратегії виявляють недостатнє залучення концепцій циркулярної економіки та органічного сільського господарства, які мають великий потенціал у контексті сталого розвитку. Особливо це важливо, враховуючи глобальні екологічні виклики та поступове виснаження природних ресурсів.

Розвиток циркулярної економіки може сприяти не тільки екологічній стійкості, але й економічній вигоді за рахунок зменшення витрат на вторинну переробку матеріалів і ресурсів. Також актуальним є запровадження ініціатив з сортування та переробки відходів, що може стати важливим кроком на шляху до сталого розвитку та покращення якості життя.

Враховуючи вчення Д. Норта про важливість культурних звичаїв і традицій у процесі інституціонального регулювання, заходи, які реалізуються у об'єднаних територіальних громадах, мають включати не тільки економічні та соціальні ініціативи, а й активізацію культурної складової сталого розвитку. Зокрема, це може стосуватися програм освіти та виховання, спрямованих на формування відповідального ставлення до природи, стимулювання здорового способу життя, а також розвитку місцевих культурних ініціатив, що зберігають і розвивають традиції громади.

Додатково, громади можуть впровадити програми, що стимулюють розвиток "зеленого" туризму, фермерських господарств, які використовують органічні методи вирощування продуктів, та ініціативи з переробки відходів на місцевому рівні. Це дозволить не тільки збільшити економічну вигоду від природних ресурсів, але й забезпечити їх збереження для майбутніх поколінь.

Окрім того, активне залучення місцевих жителів до процесу розробки та реалізації

стратегій сталого розвитку може значно підвищити їх ефективність. Через механізми прямої демократії, такі як бюджет участі та платформи електронних петицій, мешканці отримують можливість впливати на прийняття рішень, що стосуються їхнього повсякденного життя, і більше зацікавлені у їх виконанні.

Таким чином, стратегії сталого розвитку територіальних громад мають стати не тільки документами планування, але й платформами для активної участі громадян у формуванні стійкого та здорового суспільства.

Висновки

Підсумовуючи наведене вище зауважимо, що децентралізація в Україні ініціювала важливі зміни в інституціональному регулюванні сталого розвитку сільських територій, ставши ключовим фактором, який підсилює можливості та відповідальність місцевих громад у визначенні власних стратегій розвитку. Впровадження принципів сталого розвитку на місцевому рівні стало можливим завдяки розширенню автономії та ресурсів, які були передані територіальним громадам, що дозволило громадам більш гнучко реагувати на місцеві потреби, інтегрувати національні та міжнародні практики сталого розвитку та активніше залучати громадян до участі в управлінні та прийнятті рішень.

Залучення міжнародних організацій до процесу розробки стратегій сталого розвитку на місцевому рівні додатково збагатило досвід та ресурси громад, надавши їм доступ до передових практик, консультативної підтримки та фінансової допомоги, що підкреслює важливість міжнародної

кооперації як чинника прискорення реформ та покращення якості стратегічного планування в громадах, які активно співпрацюють з міжнародними партнерами.

Для підвищення ефективності інституціонального регулювання сталого розвитку сільських територій важливо зосередитися на кількох ключових аспектах. По-перше, необхідно активно розвивати та впроваджувати стратегії сталого розвитку, які враховують специфіку та потреби місцевих спільнот. Це включає глибоке розуміння місцевого контексту та адаптацію стратегічних ініціатив до нього. По-друге, формування нормативно-правової бази має бути спрямоване на створення умов для ефективного функціонування та розвитку суспільства, включаючи регулювання відносин у сфері економіки, соціальної сфери та охорони довкілля. По-третє, забезпечення прозорості та відповідальності через регулярні звіти про реалізацію цілей сталого розвитку є ключовим для вимірювання прогресу та коригування дій відповідно до змінних умов та потреб. По-четверте, досягнення сталого розвитку в умовах децентралізації, громадам потрібно зосередити увагу не тільки на економічному зростанні, але й на таких важливих аспектах, як збереження довкілля, розвиток органічного сільського господарства, ефективне використання ресурсів та впровадження екологічно безпечних технологій. Реалізація цих пропозицій дозволить підвищити ефективність інституціонального регулювання сталого розвитку, сприяючи гармонійному розвитку сільських територій в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 74–78.
2. Віремейчик А., Рубан О. Управління розвитком територій в умовах децентралізації. Економічний аналіз. 2021. Том 31. № 1. С. 7-16.
3. Павліха Н. В., Войчук М. В. Концептуальні засади управління сталим розвитком міста в умовах європейської інтеграції та реалізації реформи децентралізації. Регіональна економіка. 2018. № 3. С. 29-35.
4. Патица Н. І., Булавка О. Г. Стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого розвитку сільських громад і територій в Україні в умовах децентралізації влади. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 91-102.
5. Веблен Т. Теория праздного класса. М. 1984. 367 с.
6. Ходжсон Дж. Что такое институты. Вопросы экономики. 2007. № 8. С. 28-48.
7. Hamilton W. Institution. Encyclopaedia of the Social Sciences. V. VIII. New York, 1932. P. 84.

8. Норт Дуглас. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. М, 1997. 320 с.
9. Сидорович О. Ю. Діалектика оподаткування: інституціональні консенсуси і конфлікти. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2015. 432 с.
10. Лопатинський Ю. М. Институціоналізація транзитивної економіки. Научные труды ДонНТУ. Серия : Экономическая. 2006. Вып. 103-1. С. 229-232.
11. Stiglitz J. Challenges in the analysis of the role of institutions in economic development. *The Institutional Foundations of a Market Economy*. 2001. p. 15-28.
12. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
13. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект-2017. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.
14. Офіційний веб-сайт Байківцевої сільської територіальної громади. URL: <https://bsr1653.gov.ua>.
15. Офіційний веб-сайт Білецької сільської територіальної громади. URL: <https://bilecka-gromada.gov.ua>.
16. Офіційний веб-сайт Великобірківської сільської територіальної громади. URL: <https://v-birky-gromada.gov.ua>.
17. Офіційний веб-сайт Великогаївської сільської територіальної громади. URL: <https://velykogaivska-gromada.gov.ua>.

REFERENCES

1. Vasylieva, O. I., and Vasylieva, N. V. (2018). Conceptual principles of sustainable development of territorial communities. *Investments: practice and experience*, 8, 74–78.
2. Viremeichyk, A., and Ruban, O. (2021). Territorial development management in conditions of decentralization. *Economic analysis*, 31(1), 7-16.
3. Pavlikha, N. V., and Voychuk, M. V. (2018). Conceptual principles of managing the sustainable development of the city in the conditions of European integration and implementation of the decentralization reform. *Regional economy*, 3, 29-35.
4. Patyka, N. I., and Bulavka, O. G. (2021). Strategic orientations and priority directions of sustainable development of rural communities and territories in Ukraine in conditions of decentralization of power. *Economy of agro-industrial complex*, 8, 91-102.
5. Veblen, T. (1984). *Theory of the idle class*. Moscow.
6. Hodgson, J. (2007). What are institutions. *Questions of economics*, 8, 28-48.
7. Hamilton, W. (1932). Institution. *Encyclopedia of the Social Sciences*. V. VIII. New York.
8. North, D. (1997). *Institutes, institutional changes and functioning of the economy*.
9. Sydorovich, O. Yu. (2015). *Dialectic of taxation: institutional consensuses and conflicts*. Ternopil: Econ. dumka.
10. Lopatynskiy, Yu. M. (2006). Institutionalization of the transitive economy. *Scientific works of DonNTU. Series: Economic*, 103-1, 229-232.
11. Stiglitz, J. (2001). Challenges in the analysis of the role of institutions in economic development. *The Institutional Foundations of a Market Economy*, 15-28.
12. On the Sustainable Development Strategy "Ukraine - 2020": Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 No. 5/2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
13. Strategy of sustainable development of Ukraine until 2030. Project-2017. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.
14. Official website of the Bila rural territorial community. <https://bilecka-gromada.gov.ua>.
15. Official website of Velyki Birky rural territorial community. <https://v-birky-gromada.gov.ua>.
16. Official website of Velyki Gai rural territorial community. <https://velykogaivska-gromada.gov.ua>.

Serhiy Petrukha, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Doctoral Student, Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Ukraine

DECENTRALIZATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS: INSTITUTIONAL REGULATION

Abstract

Introduction. The article is devoted to the study of the impact of decentralization on the sustainable development of rural areas of Ukraine through the prism of institutional regulation. The main theoretical approaches and practical initiatives implemented at the local level are considered in order to determine the optimal ways to achieve economic prosperity, social justice and environmental sustainability.

Goal. The purpose of the article is to analyze the impact of decentralization on the sustainable development of rural areas through institutional regulation, with the aim of identifying optimal ways to achieve economic prosperity, social justice and environmental sustainability.

Method (methodology). The research uses complex scientific methods, including analysis of existing literature, synthesis of data from various sources, comparative analysis of development strategies of united territorial communities, as well as empirical research methods to study specific examples of successful implementation of institutional innovations.

The results. The study confirmed that decentralization contributes to the sustainable development of rural areas in Ukraine, giving communities more opportunities to independently solve problems. The analysis of the strategies of the united territorial communities revealed that the successful implementation of sustainable development requires active participation of the public, strategic planning and adaptation of proven practices. The use of e-democracy and participatory budgeting has shown effectiveness in involving citizens in governance and ensuring transparency of local government actions. Cooperation with international organizations and innovative projects increases the effectiveness of sustainable development strategies, which leads to improved quality of life, economic growth and environmental sustainability. Recommendations include strengthening collaboration between sectors, expanding open governance practices, engaging the private sector, and increasing investment in local sustainable infrastructure.

Keywords: decentralization; sustainable development; institutional regulation; rural areas; economic prosperity; social justice; environmental sustainability; local self-government.

Cite as: Petrukha, S. (2023). Decentralization and sustainable development of rural areas: institutional regulation. *Economic analysis*, 33 (4), 224-234. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.224>